

Zaira – între Acasă și America: identitate și alteritate

Mirela Cristina COMAN (LIUȚĂ)

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
cristinaliuta@yahoo.com

Abstract: In the present study, we follow, through the phenomenon of migration and the appeal to affective memory, an extensive effort to recover the past and one's own identity by the central character of the novel *Zaira*, written by Cătălin Dorian Florescu, but also to outline some contrasting eras; reality thus becomes a relation to otherness. We see times and eras that forced the protagonist to live the drama of the collapse of her family, together with the war and the establishment of communism, and to survive far from her native places, building a new life in America, among foreigners, always living with the pain of being uprooted and the loss of loved ones, of the love of youth. The past recovered in its subjective side and relieved from the perspective of the passage of time is brought to the readers' reflection by the return of the protagonist, years later, to her own roots. The novel illustrates, through retrospections and introspections, lost loves, moral values, family and interethnic relations, but above all, the recovery of one's identity in order to overcome the trauma of exile.

Keywords: *identity, otherness, interculturalism, migration, affective memory.*

Lucrarea de față, intitulată ***Zaira – între Acasă și America: identitate și alteritate***, își propune o abordare a modului în care se constituie și se dezvoltă, în universul prozei, imaginea unui popor prin fenomenul migrației, dar și încercarea personajelor de a-și recupera trecutul și, totodată, propria identitate.

Scriitor elvețian de origine română, Cătălin-Dorian Florescu a explorat universul narativ având ca sursă de inspirație plaiurile natale, după cum afirmă în interviul acordat lui Andrei Crăciun. El mărturisește că destinul său scriitoricesc i se datorează educației multilingvistice din România, dar și exilului:

În România n-aș fi devenit niciodată scriitor. Îmi lipseau temele, care mi-au venit prin exil. În al doilea rând, eram foarte preocupat să supraviețuiesc. Emigrația m-a mai format. A fi întotdeauna un altul, un străin, a vorbi limbile cu accent, a căuta să vorbești bine, dar întotdeauna să ai un accent care te dă de gol că nu ești de acolo...Treaba asta de-a nu fi acasă niciunde și totuși a fi acasă și a fi onorat și acceptat. E o situație complexă pe care mă străduiesc să o suport cu demnitate. (Florescu apud Crăciun 2014)

În realizarea romanului *Zaira* (2008), autorul se lasă inspirat de viețile personajelor reale, cum este povestea Zairei, o păpușăreasă din Timișoara anilor '60, care fuge în exil în timpul Primăverii de la Praga, și care va reveni în țară abia după treizeci de ani. Fenomenul migrației va fi surprins de Cătălin Dorian Florescu într-o manieră inedită, în viziune realistă, alături de alte concepte, frecvent uzitate în romanele sale și care, valorificate cu valoare simbolică, devin leitmotive, adevărate ancore de sens: dezrădăcinarea, înstrăinarea, inadaptarea la altă civilizație, mirajul Vestului, încercarea de a se sustrage poverii istoriei, migrația ca formă de supraviețuire, omul-marionetă, păpușa și păpușarul, moștenirea, libertatea, dorul, toate acestea restrângându-se către încercarea individului de a-și găsi propria identitate și sensul existențial.

Literatura migrației oferă o radiografie a diverselor societăți și, prin componentele fenomenului surprins, facilitează punerea în discuție a unei noi dileme, cea a identității. Cei care produc imaginile acționează sub impulsul prealabilelor identitare, caracteristicilor individuale și ale grupului din care provin și sunt determinați subiectiv de mediul din care provin, conturând, astfel, o imagine complexă a alterității care transpune atitudini diverse, de la totala excludere până la dialog și imitare.

Romanul *Zaira* oferă o imagine amplă a fenomenului migrației, reconstituind, în egală măsură, o perioadă contrastantă, în care individul este nevoit să se adapteze noilor vremuri ori, în caz contrar, să supraviețuiască, luând calea exilului, privit ca unică alternativă de a-și vindeca traumele suferite și de a-și menține identitatea. Această deplasare fizică și mentală a personajului central, Zaira, nu constituie un refugiu lăuntric, ci presupune o permanentă mișcare a acestuia, un demers amplu de recuperare a trecutului, a imaginii propriei familii. Traversând mai multe granițe, Zaira ajunge să își recreeze universuri familiare, pentru a putea rezista provocărilor cu care se confruntă. În căutarea unui „acasă”, ea este nevoită să treacă peste drama prăbușirii familiei sale, o dată cu războiul și cu instaurarea regimului comunist și să supraviețuiască printre străini, în America, departe de locurile natale și de familie, de oamenii dragi. Peste Ocean, protagonistă va purta cu sine durerea înstrăinării și a pierderii celor dragi, dar și a unei iubiri profunde. Confesiunile acesteia au oferit materialul de bază pentru formarea unei imagini a românilor despre străini, dar și despre sine. Redactate sub impresia contactului imediat, imaginile au o notă mai puternică de autenticitate, mai multă viață, după cum însuși autorul afirma:

Îmi văd romanul nu numai ca pe o poveste despre cum îți cauți locul în lume, ci și despre cum îți poți găsi prin narațiune calea spre celălalt. (Florescu apud Mateescu 2018)

Este vorba, în acest caz, de calea parcursă de protagonistă, un ocol în jurul lumii, pentru a redescoperi drumul spre casă, spre marea iubire din tinerețe. Astfel, romanul lui Cătălin Dorian Florescu devine o adevărată călătorie simbolică, ce oglindește permanenta nevoie a scriitorului de a se conecta cu spațiul-matrice, al propriei copilării, și deplasarea sa fizică și mentală către patria adoptivă, Elveția. Protagonista, Zaira, devine, într-un final, un alter ego al autorului, prin care autorul își traduce dorul de acasă, nostalgia

vremurilor trecute, nevoia găsirii unor răspunsuri ce vizează trăirile-limită ale acestuia, căutarea sinelui, a propriei existențe și a apartenenței la un spațiu:

Eu nu am o țară natală. România nu mai poate fi, pentru că este ușor să te consideri acasă cu euro în buzunar și cu pașaport elvețian. Fără să iei parte la cotidian, să te implici. Elveția, la fel, nu este, pentru că nu-mi atinge sufletul, cu toate că sunt considerat scriitor elvețian. (Florescu apud ArtLine 2012)

Indirect, cititorul deduce atașamentul emoțional al scriitorului de țara natală, faptul că acesta se proiectează, prin prisma personajelor, în fiecare din cărțile sale. De altfel, în interviul acordat lui Claudiu Constantinescu, acesta se declară „german în scris, elvețian în buletin, bănățean în fond” (Florescu în Constantinescu 2013), trădând valențele simbolice ale creațiilor sale. Zaira este un personaj-oglină, reflexie a autorului însuși, voce diegetică ce retracează transferul mental și fizic al acestuia către spațiul elvețian. Funcționând ca o veritabilă arhivă a memoriei, păpușile-marionetă ale Zairei sunt metafore ale trecutului, absolut necesare regăsirii sinelui. Nevoia revenirii „acasă” constituie alinarea unor doruri ce nu se vor stinge niciodată. Revenirea în țară a Zairei, după treizeci de ani de exil pe continentul american, suprapune planul fizic cu cel mental, ce reactivează în plan lăuntric dorul de familie, durerea pierderii acestora și a iubirii din tinerețe. Andrew Gurr remarcă, în cazul scriitorilor din diaspora, că aceste înghețări în timp ale memoriilor constituie căi de reconstituire și de recuperare a unui timp și a unui spațiu pierdute: „Acasă e un concept static, înrădăcinat în circumstanțele neschimbate ale copilăriei. Nesiguranța pierderii unui acasă determină scriitorul să imagineze lumi statice, să impună ordine în dinamism, deoarece el vede factorul dinamic ca pe un element al haosului.” (Gurr 1981: 23-24).

Pe parcursul celor patru capitole, opera reconstituie la persoana întâi, prin ochii protagonistei, nu doar epoci istorice, ci destinul unei femei puse sub pecetea vremurilor schimbătoare, ce este nevoită să depășească trauma disoluției propriei familii, a lumilor din trecut, să își părăsească părinții și ținutul natal în căutarea libertății și a liniștii interioare. Prima parte a romanului, *Începe amețitoarea călătorie*, aduce în centrul atenției sosirea pe lume a Zairei, în perioada interbelică, în gara din Strehaia, provincie din Turnu-Severin, unde bunicul copilei își întemeiasă o moșie generoasă. Nedorită de mama acesteia, Maria, pe motiv că era prea tânără să fie mamă și că viața ei era alături de soțul acesteia, ofițer în armată, la București, Zaira va fi crescută de bunica, de mătușa acesteia, Sofia, și de vărul mai mare, Zizi, care va face pentru copilă o adevărată pasiune, înconjurând-o, din primele clipe ale vieții, cu dragoste desăvârșită. Aceste două constante, absența mamei și iubirea necondiționată a lui Zizi, vor primi, în romanul lui Cătălin Florescu, valențe simbolice, întregul parcurs al protagonistei fiind marcat de valorile și de educația oferite de vărul său mai mare, dar și de lipsa căldurii materne, ce îi va lăsa răni emoționale imposibil de vindecat.

Partea a doua, *Bărbați înșelători*, redă experiențele amoroase ale Zairei, ce se vor înregistra drept veritabile eșecuri: la București, părinții Zairei continuă să fie la fel de absenți emoțional în viața fetei, iar aceasta va decide să își țină

promisiunea din copilărie față de Paul, fiul învățătorului din Strehaia, și se căsătorește cu acesta. Deși nu îl iubește și nu poate trece peste umiliința pricinuită în noaptea când activistul Dumitru l-a pus să o scuipe, Zaira își va asuma acest rol, din respect față de memoria verișorului său: „Nu te iert, dar mă mărit cu tine. Asta i-o datorez lui Zizi.” – promisiune făcută în finalul părții întâi. La scurt timp de la căsătorie, Zaira îi realizează nefuncționalitatea și, la scurt timp după ce se angajase la teatrul de păpuși și marionete din Timișoara, se îndrăgostește de colegul ei, Traian, un actor păpușar extrem de talentat, dar care dobândise patima băuturii. Pus să aleagă între ea și slăbiciunea pentru tărie, Traian, deși o iubește, nu va avea curajul să se maturizeze, renunțând definitiv la viciul său, iar Zaira va alege, apoi, o relație de scurtă durată cu Andrei, ministrul comunist care fusese, de fapt, o marionetă a aceluiași Dumitru, pus de acesta să rupă relația Zairei cu Traian. Ultima încercare a Zairei de a-l îndrepta pe Traian eșuează și, cu toate că îi purta în pânțele pruncului, urmărită de destinul tragic al lui Zizi, ea decide să pună capăt relației:

Nu vreau să am un bărbat pe care trebuie să-l strâng de pe stradă(...).Nu vreau să te duc curând la cimitir. Trebuie să te hotărâști ce vrei, pe mine sau sticlele. (Florescu 2012: 264)

Marius Chivu, analizând romanul, într-un articol din „Dilema Veche”, remarcă rătăcirea scriitorului în subiecte ce se abat de la firul epic central, diluând conflictul operei. El apreciază că scriitorul ar fi trebuit să reevalueze mijloacele literare. De asemenea, acesta îi impută scriitorului și lipsa de consecvență a Zairei în sentimentele pentru Traian, pe care îl iubește sincer, dar a cărui cerere în căsătorie o refuză repetitiv, urmând ca, ulterior aventurii cu ministrul comunist, să îi propună ea însăși căsătoria, de data aceasta, idee respinsă de Traian. Temerile Zairei, în urma experienței cu vărul Zizi, o determină, de fapt, să fie neîncrezătoare în viitorul ei alături de Traian, de aceea va prefera să își asume singură drumul prin viață, în creșterea și educarea Ioanei, fiica ei și a lui Traian, despre care nu îi va vorbi niciodată. Decizia Zairei de a-și lega viața de un bărbat placid, de care nu simte nicio atracție și niciun sentiment, este pusă sub semnul întrebării, ceea ce diminuează farmecul povestirii:

În partea a treia a romanului, (*Fuga cu pisica*), Zaira fuge în State cu un alt bărbat, pe care îl acceptă drept soț doar pentru a căuta un tată pentru Ioana, bărbat pe care nu-l iubește, și totul pentru ca, în finalul unui exil nereușit, să se întoarcă, pentru a treia oară, la același Traian. Ce-i drept, de data asta sobru. (Florescu apud Chivu 2010)

Marius Chivu critică lipsa de unitate a romanului, prin faptul că intruziunea firelor epice care urmează calea exilului Zairei dizolvă adevărata poveste a romanului, iar farmecul acestuia se estompează, finalul devenind predictibil.

Sintagma *acasă*, leitmotiv al romanului, urmărește nu doar destinul Zairei, ci al întregii sale familii. Bunica fetei fusese vândută de tatăl acesteia bunicului Nicolae Izvoranu, în schimbul echivalentului greutății sale în aur. Autorul îi redă portretul prin detalii semnificative: „o catalană mărunțică, sprintenă, oacheșă, cu ochi fără astâmpăr, curioși și cu o gură ale cărei colțuri nu se mai opreau din râs” (Florescu 2012:15). Smulsă din casa părintească de la

o vârstă prea fragedă, aceasta a luat calea străinătății, păstrând totodată durerea dezrădăcinării în suflet. De altfel, inspirat de spațiul copilăriei sale, autorul creionează cu rafinament în roman zona Banatului ca pe un spațiu multicultural și interetnic, reiterând, pe parcursul operei motivul străinului:

Deja avem aici o jumătate de lume. Zsuzsa și Josef, bulgari, sârbi, țigani, evrei, vecinul nostru are o bonă franțuzoaică și se bârfește că nevasta lui are un amant italian. (Florescu 2012:16)

În interviul acordat reporterului Oana Ghiță, scriitorul numește Banatul „o Europă în miniatură”, loc în care se intersectează mai multe culturi și în care se realizează dialogul intercultural și interetnic:

Banatul nu se poate explica, se poate numai descrie. Deseori spun că Banatul a fost o Europă în miniatură. Ca moștenire a Imperiului Austro-Ungar, au trăit acolo – și în parte încă o fac – multe culturi. Existau sate germane, sârbești, maghiare, bulgărești, românești. Este o răscruce de drumuri, unde multe culturi au intrat în contact una cu alta și s-au amalgamat. Deseori însă au trăit una pe lângă alta, în grupuri etnice clar delimitate. (Florescu apud Ghiță 2013)

Reconstituit din memoria afectivă a autorului, spațiul bănățean devine punct diegetic de referință în romanul acestuia, ce metaforizează deplasarea fizică și mentală a personajelor și a autorului însuși dintr-un spațiu în altul, traducând o călătorie către sine, către propria identitate:

...sunt fiu al Banatului, al Timișoarei. Este ceea ce cunosc cel mai bine din țara mea natală. Pentru că atunci când îmi părăsesc acel «acasă» al meu elvețian și intru în cel românesc, mai înainte de toate se deschide în fața mea și mă primește câmpia bănățeană, nesfârșită. Mai mult decât Carpații sau marea, ea înseamnă pentru mine «Am ajuns.» (Florescu apud Constantinescu 2013)

Interesantă este disocierea lui Andrew Gurr între migrant și exilat, acesta subliniind posibilitatea migrantului de a reveni în patria natală, în vreme ce exilatul parcurge un proces ireversibil, acesta nemaiaivând posibilitatea revenirii în țară (Gurr 1981: 23). John Neubarer subliniază pertinent că, în Europa Centrală și de Est, exilatul pleacă benevol, conștient că drumul poate deveni ireversibil. El își asumă dezrădăciunarea și imposibila apartenență:

...exilații nu au fost, în mod obișnuit, expulzați; ei au plecat de bună voie (...) din cauza unei amenințări directe la adresa libertății personale sau a supraviețuirii decente, cum ar fi un arest iminent, o sentință, muncă silnică sau chiar exterminare. Plecarea era, pentru un timp imprevizibil de lung, ireversibilă. (Neubarer & Török 2009: 8)

Personajele beneficiază de caracterizări pitorești, iar nota comică, ludicul și umorul fin al autorului transpar, de pildă, din portretizarea, prin mijloace indirecte, a Zsuzsei:

Ea plângea, uneori, fiindcă își aducea aminte de Austro-Ungaria, apoi murmura: «Nicăieri nu-i ca acasă!» și lacrimile îi cădeau în aluat, în supă, în sos. (Florescu 2012: 24)

Moartea accidentală a argatului Dumitru cel bătrân anticipează apusul unor vremuri de tihnă pentru Izvorenii și începutul, odată cu instaurarea regimului comunist, de după război, a disoluției unei întregi societăți, a întregii familii Izvoranu. Dumitru cel tânăr, fiul argatului Dumitru, este exponentul noii lumi, a cărui dorință de răzbunare capătă proporții inumane și va urmări fiecare destin individual al Izvorenilor: „Eu am știut că va veni vremea comuniștilor. Noi suntem viitorul, voi însă sunteți trecutul.” După ravagiile războiului, acestora li se vor confisca toate bunurile materiale, apoi, vor fi privați și de libertate, Dumitru, un monstru moral, de o cruzime exacerbată, devenind, metaforic, omul-păpușar, ce îi va amenința, le va controla viețile, asigurându-le un destin tragic: bătuți, scuipați și umiliți în fața întregului sat, Izvorenii vor trăi cu această traumă toată viața. Zizi va muri, înecându-și amarul pierderii moșiei în alcool, Zaira va renunța la marea sa iubire, Traian, căzut iremediabil în patima băuturii, și va lua mai târziu calea exilului, fugind alături de fiica ei, Ioana, și de proaspătul soț Robert Suci, pictor și biolog marin, în America. Părinții Zairei vor resimți acut opresiunea prin demiterea tatălui din armată, anularea contractului pentru locuință și repartizarea unui spațiu într-un beci insalubru, iar viața sentimentală și de familie a Zairei va fi distrusă tot din ordinul activistului Dumitru, după cum acesta i se confesează în finalul romanului, dovedindu-i că, de fapt, cu toții au fost păpuși-marionete în mâinile sale:

Ați știut și cine a dat ordin să i se dea tovarășului Zizi să bea cât poțește? Ca să facă din el un bețiv ca la carte? (...) Sunt sigur cinci ani de când a murit mama dumneavoastră. Mult după el. Mi-a plăcut că a murit după el. Că a fost singură în ultima parte a vieții, fără el și fără dumneavoastră. De aceea v-am și lăsat să plecați. Nu v-ați gândit niciodată cum de-ați primit pașapoartele? (...) Eu am fost. Ca să rămână ea singură, de aceea. Aveam câte un plan pentru fiecare. V-a plăcut viața în America? A fost așa cum v-ați dorit-o?...

– Mă urmărești? Ce știi tu despre Traian? Traian nu te privește. Numai pe mine mă privește.(...) – Traian mă privește foarte mult. Aș zice că asta e partea care îmi place cel mai mult din toată istoria. De ea sunt deosebit de mândru. Dar beți ceva, sigur o să aveți nevoie. – Pentru ce ești mândru? –Să vă fi despărțit – pe dumneavoastră de Traian...

I-am adus pe Traian la mine, la București. N-a fost nevoie de prea mult ca să-l conving să se țină departe de dumneavoastră. Văd că abia vă stăpâniți, așa că am să v-o spun cât se poate de simplu: i-am promis că nu-i iau postul de la librărie. Pentru început a fost de-ajuns. Dar mai târziu aproape că l-ați convins din nou. (...) Așa că l-am adus din nou la mine pe bietul și derutatul Traian. De data asta nu i-am promis numai că nu-i iau munca, ci și că primește de-ajuns de băut.... Ce om slab!... S-a vândut. Și practic a renunțat la dumneavoastră numai pentru țârie. Nu-i așa că-i urât, Zaira? (Florescu 2012: 448-449)

Privite în ansamblu, personajele romanului *Zaira* impresionează prin valoarea lor simbolică, prin forța sugestiei unei lumi dominate de valori. Totodată, o parte dintre acestea sunt caractere slabe, care renunță să lupte pentru propria libertate, pentru drepturile și dragostea lor. De teama de a nu repeta drama personală, Zizi refuză să se însoare:

Nu poți să-i faci unei femei un copil cu promisiunea c-o iei de nevastă și să nu te ții de cuvânt. (Florescu 2012: 46)

Părăsită de soț cu puțin timp înainte de nașterea lui Zizi, mătușa Sofia va abandona lupta în obținerea fericirii căminului familial și la meseria de avocat și se va resemna în postura de moașă a întregului sat. Deosebit de emoționantă este, însă, secvența narativă ce surprinde drama lăuntrică a mamei ce-și vede fiul răpus de suferință, când, reținut și supus bățăilor crunte ale comuniștilor, este presat să semneze actul prin care renunță la bunurile familiei de pe moșie. Timp de patru zile, ea va sta în fața comisariatului, îndurând foamea, ploaia, în așteptarea fiului său. Prăbușirea interioară a lui Zizi derivă din pierderea demnității, acesta fiind obligat să abdice de la valorile sale, pe care i le-a insuflat și Zairei, în lecții de viață, rediate prin dialogul dintre cei doi verișori ce trădează frumusețea sufletului uman, neîntinat, dragostea pură și liantul dintre generații, spiritul familiei și sentimentul apartenenței:

– Zizi, de ce trebuie să ne ținem promisiunile? – Ca să știm cine suntem. (...)
Viața nu e joacă. Dacă nu faci ceea ce spui, n-o să mai știe nimeni cine ești. Iar tu o să știi cel mai puțin. Până la urmă nu mai ești decât un nimic. (Florescu 2012: 46)

Sub opresiunea comuniștilor, Zizi va cădea victimă propriului orgoliu, renunțând să mai lupte, așa cum ar fi fost firesc, în calitate de unic bărbat al familiei, pentru oamenii dragi. Nici măcar iubirea nemărginită pentru draga lui verișoară, Zaira, nu îl mai poate salva din ghearele propriei slăbiciuni. Frica, dezamăgirea de sine, incapacitatea de a-și salva moșia, familia, îl încremenesc în starea de beție, iar prăbușirea sa este iminentă. Credința sa bazată pe valori e zdruncinată din rădăcini și răsturnată de comuniști. Întregul microunivers familial se prăbușește sub greutatea contextului socio-politic.

Totuși, povestea de iubire dintre Zaira și Traian e revelatorie pentru conturarea sufletului feminin, dominat de incertitudini, de temeri. Rănită de pierderea vărului ei, Zizi, aceasta nu poate accepta să piardă din nou pe cineva drag. Acesta este realul motiv pentru care respinge cererile în căsătorie ale lui Traian, apoi îl părăsește, renunțând definitiv la acesta, de teama că acesta nu va fi un tată asumat. Deși viața îi va da o lecție aspră, dorul de casă, de locurile natale, de Traian pe care l-a iubit sincer îi va purta pașii, din nou, spre locuința acestuia. Zaira încearcă, astfel, să recupereze, prin apelul la memoria afectivă, timpul irosit, să își reconstruiască identitatea pierdută prin exil, pe tărâmul american. Aspirînd la o viață tihnită, (cap. 4, *O viață americană*) pe Tărâmul Făgăduinței, Zaira va suporta pe propria-i piele consecințele neasumării. Judecată aspru de fiica ei, Ioana, că nu a încercat măcar să își construiască o viață alături de cel pe care îl iubea și datorită căruia a adus pe lume un copil, rod al iubirii pentru acesta, ea va rămâne singură să se confrunte cu o realitate aspră și profund dureroasă. Zaira va afla de relația dintre Robert și Ioana, dacă toată viața ei din exil a stat sub semnul minciunii și că tot sacrificiul ei a fost zadarnic. Trauma exilului îi va marca nu doar cei mai frumoși ani din viață, tinerețea, ci și finalul. Puternică și cu o voință de neclintit, Zaira își va căuta vindecarea sufletească. Vorbele lui Traian, din anii tinereții, reactualizate prin fluxul amintirii, prin introspecții și retrospecții, îi aduc Zairei lumina în suflet. La cei șaptezeci de ani ai săi, Zaira realizează că nu mai are nimic de pierdut și

că destinul trebuie asumat. Privitul degetelor de la picioare, din perioada copilăriei, ca formă de interiorizare a suferinței, de sustragere de la problemele ce se ivesc („ci doar să nu mai văd nimic în jurul meu”), adoptat ca tehnică de evadare din realitate ulterior și de Zizi, și de Traian, prin privitul sticlelor cu băutură, ia locul acțiunii asumate: „Este exclus să mă întorc și, eventual, să mă duc înapoi. Atunci m-aș lăsa iar pe scaun, ca pe vremuri în patul meu din Strehaia. „Ridică-te, copilă, pune un picior în fața celuiilalt”, zisese Traian. Picioarele mă aduseseră înapoi la el. Cu un ocol prin America.”. Dragostea pentru Traian și pentru familie sunt o dovadă vie că există doruri care nu se sting niciodată, ci palpită mocrnit, în sufletul protagonistei, așteptând să fie reînviată și re trăite, chiar și cu întârziere, la vârsta senectuții. Revenirea Zairei în patria natală este o călătorie a căutării identitare, a recuperării subiective a trecutului, a asumării rădăcinilor.

Finalul deschis al romanului lasă cititorului privilegiul de a deduce faptele consumate ori dacă într-adevăr trecutul și prezentul și-au găsit, în sfârșit, armonia și continuitatea. O nouă eșuare a Zairei ar lăsa iremediabil probleme esențiale nerezolvate și traume sufletești adânci, iar ea este acum conștientă că timpul nu mai are răbdare. Prin perspectiva oferită, romanul lui Cătălin Dorian Florescu surprinde latura ascunsă a vieții, plină de surprize și de neprevăzut. (Pop 2020: 140). Ultimul drum al Zairei către *acasă* devine imperativul unei călătorii interioare, spre profunzimea sufletului, unde a păstrat vie iubirea pentru Traian, dar pe care i-a fost teamă să și-o declare răspicat și sincer, pentru a și-o asuma în final.

De menționat faptul că romanul a fost scris în limba germană, iar în traducerea Marianei Bărbulescu, își păstrează savoarea, prin limbajul metaforic, prin frazele poetice cu valoare de laitmotiv, precum „Prima călătorie amețitoare a fost aceea prin mama”, prin valorificarea limbajului specific reconstituirii unei epoci istorice marcate de dramatism:

Epica lui Cătălin Dorian Florescu – dinamică, puternică, vînoasă – stârnește empatie și cutremur. Străbate secole întregi, construiește personaje vii și legături complicate între ele, iar peste toate acestea, are sportivitatea de a căuta detaliul interesant și întorsătura captivantă. (Florescu apud Constantinescu 2013)

De asemenea, există un paralelism între o serie de elemente precum păpușile-degetar, ce capătă valoare simbolică, marcându-i Zairei destinul de actriță păpușăreasă și, ca un joc al hazardului, posibilitatea de a trăi o iubire unică și irepetabilă alături de Traian, maestru în mînuirea marionetelor, șansă pe care Zaira a irosit-o în tinerețe, din cauza faptului că, neinițiată, prea fragedă emoțional, nu a înțeles că soarta îi trimite semne că și-a găsit jumătatea și că, prin intermediul acesteia, recuperează trecutul în latura lui subiectivă, dragostea necondiționată a lui Zizi, ce se întorcea, indirect, prin frumusețea lăuntrică a lui Traian. Această cheie o descoperise Zaira în cazul bunicii ei, dar nu a înțeles-o și pentru sine, decât tardiv: „Dar, ca să fii într-adevăr cu cineva, trebuie să fii în stare să lași de la tine. Să te orbească îngăduința. Să-ți pipăi drumul către celălalt, chiar dacă el poate să fugă de tine în orice clipă” (Florescu 2012: 253) – definiție emoționantă a iubirii, percepută de Zaira abia după ce a

pierdut totul: pe bunica, pe Zizi, moșia, trecutul, copilăria, părinții, mătușa, pe Ioana și dragostea vieții ei, Traian.

Așadar, *Zaira* ilustrează iubiri pierdute, valori naționale, repere morale, relații de familie și interetnice, dar mai ales, recuperarea propriei identități pentru a putea depăși trauma exilului. Prin preocuparea sa față de explorarea semnificațiilor călătoriei către acasă, scriitorul Cătălin Dorian Florescu își declară atașamentul față de o patrie imaginară irecuperabilă fizic, dar păstrată vie în suflet, grație memoriei sale subiective, și, prin actul cathartic al scrierii, dă contur unei hărți spirituale, a sentimentelor, proiectate ca ideal.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Chivu 2010: Marius Chivu, „Zairezada”, în „Dilema Veche” nr. 321, din 8-14 aprilie, disponibil online: <https://dilemaveche.ro/sectiune/la-zi-in-cultura/carte/zairezada-610205.html>, accesat ultima dată la 6 iunie 2023.
- Constantinescu 2013: Claudiu Constantinescu, „Jacob se hotărăște să iubească”, în „Dilema Veche”, nr. 470 din 14-20 februarie, disponibil online: <https://dilemaveche.ro/sectiune/la-zi-in-cultura/carte/jacob-se-hotaraste-sa-iubeasca-600777.html>, accesat ultima dată la 10 octombrie 2023.
- Crăciun 2014: Andrei Crăciun, „Minunata viață a lui Cătălin Dorian Florescu, scriitor”, interviu cu Cătălin Dorian Florescu, 21.10. 2014, în „Viitorul României”, disponibil online: <https://andreicraciun.eu/minunata-viata-a-lui-catalin-dorian-florescu-scriitor/>, accesat ultima dată la 16 iunie 2023.
- Florescu 2012: Cătălin Dorian Florescu, *Zaira*, Iași, Editura Polirom.
- Ghiță 2013: Oana Ghiță, „Interviu – Cătălin Dorian Florescu, laureatul cărții anului 2011 din Elveția: Vreau să mă dedic omului prin scris”, 31 mai 2013, disponibil online: <https://www.mediafax.ro/cultura-media/interviu-catalin-dorian-florescu-laureatul-cartii-anului-2011-din-elvetia-vreau-sa-ma-dedic-omului-prin-scris-10914542>, accesat ultima dată la 19 octombrie 2023.
- Gurr 1981: Andrew Gurr, *Writers in Exile: The Identity of Home in Modern Literature*, Sussex, Harvester Press, disponibil online: <https://www.artline.ro/---Drumul-scurt-spre-casa---8798-1-n.html>, accesat ultima dată la 9 octombrie 2023.
- Mateescu 2018: Anca Mateescu, „Cătălin Dorian Florescu - Bărbatul care aduce fericirea, la Revista Literară Radio”, 10 iunie 2018, disponibil online: <https://www.radioromaniacultural.ro/sectiuni-articole/literatura/catalin-dorian-florescu-barbatul-care-aduce-fericirea-la-revista-literara-radio-id13003.html>, accesat ultima dată la 12 octombrie 2023.
- Neubauer & Török 2009: John Neubauer & B. Zs. Török (eds), *The Exile and Return of Writers from East-Central Europe*, Berlin, Walter de Gruyter.
- Pop 2020: Mircea M. Pop, *60 scriitori români din diaspora*, Iași, Editura Tipo Moldova.